

УДК 656.073.9

Тарасюк А. В.,

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

Олійник Н. М.,

к.т.н., доц., доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

Мамедова А. С.,

магістр, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОГО РИНКУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Стаття присвячена розробці науково обґрунтованих концептуальних засад та практичних рекомендацій відносно основних тенденцій підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі. Аналізуються результати діяльності підприємств молочної галузі. Вивчено проблеми розвитку ринку молочної продукції та обґрунтовано доцільність удосконалення маркетингової діяльності підприємств молочної галузі. Результати дослідження дали можливість встановити, що зростання цін на сировину і на кінцеву продукцію, зміни в структурі споживання та недосконала регулятивна політика держави вносять додаткові труднощі в непростий процес переробки молока. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на визначення факторів підвищення ефективності ринку молочної продукції.*

Ключові слова: маркетингова діяльність, молочна галузь, ефективність молочного виробництва, впровадження нового продукту, підвищення прибутку підприємства.

Tarasiuk A. V.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security, Kherson National Technical University, Kherson.

Oliinyk N. M.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security, Kherson National Technical University, Kherson.

Mamedova A. S.,

Master's degree student, Kherson National Technical University, Kherson.

PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT THE EFFICIENT DAIRY PRODUCTS MARKET IN UKRAINE

***Abstract.** The article is devoted to the development of scientifically grounded conceptual foundations and practical recommendations regarding the main tendencies of increasing the dairy industry enterprises efficiency. The results of activity of dairy enterprises are analyzed. The problems of the dairy products market development were investigated and the expediency of improving the dairy industry enterprises marketing activities was substantiated. The results of the study made it possible to determine that rising prices for raw materials and end products, changes in the structure of consumption and imperfect regulatory policy of the state contribute to additional difficulties in the complicated process of milk processing. Further research should be aimed at identifying factors for increasing the efficiency of the dairy products market.*

Key words: marketing activity, dairy industry, efficiency of dairy production, new product introduction, increase of the enterprise's profit.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України недостатньо вирішеним питанням залишається пошук шляхів ефективного розвитку ринкового господарства, особливе місце в цьому процесі відводиться агропромислому комплексу. Особливо актуальна ця проблема для функціонування продовольчого ринку, рівень розвитку якого впливає на забезпеченість населення продуктами харчування та соціально-економічний стан держави.

З метою підвищення ефективності діяльності підприємств молочної галузі і мінімізації затрат та збалансування ринку молочної продукції необхідно приділяти більше уваги розвитку ефективних засобів маркетингової діяльності, а особливо практичному аспекту реалізації маркетингових стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку ефективного ринку присвячено роботи економістів, серед яких слід виділити Т. Амблера, С. Аникеева, Ю. П. Аніскіна, В. І. Беляєва, Б. Бермана, Ф. Котлера, Г. Кунца,

збільшився більшою мірою з причини значного розширення асортименту продукції молочної галузі. Найявна пропозиція викликана збільшенням споживчого попиту та появою на українському ринку провідних світових виробників.

Необхідність насичення ринку продукцією молочної галузі зумовлюється не тільки природно-економічними, але й політичними, демографічними і соціальними факторами. Про важливість молокопродуктів у житті людини свідчать дані їх споживання. Як бачимо, у 2016-2017 роках частка їх в основних реалізованих продуктах харчування найбільша, відповідно 8 і 8,51%, спостерігаємо і найбільше зростання їх обсягів реалізації серед основних харчових продуктів на 4881,7 млн грн або на 26,3 %.

На рис. 1 наведено обсяги реалізації харчових продуктів в Україні у 2017 році.

Молочні продукти традиційно є одними з основних продуктів харчування населення України, їх споживає 97% міського населення країни. Серед молочних продуктів лідерами споживання є сметана

Обсяги реалізації харчових продуктів

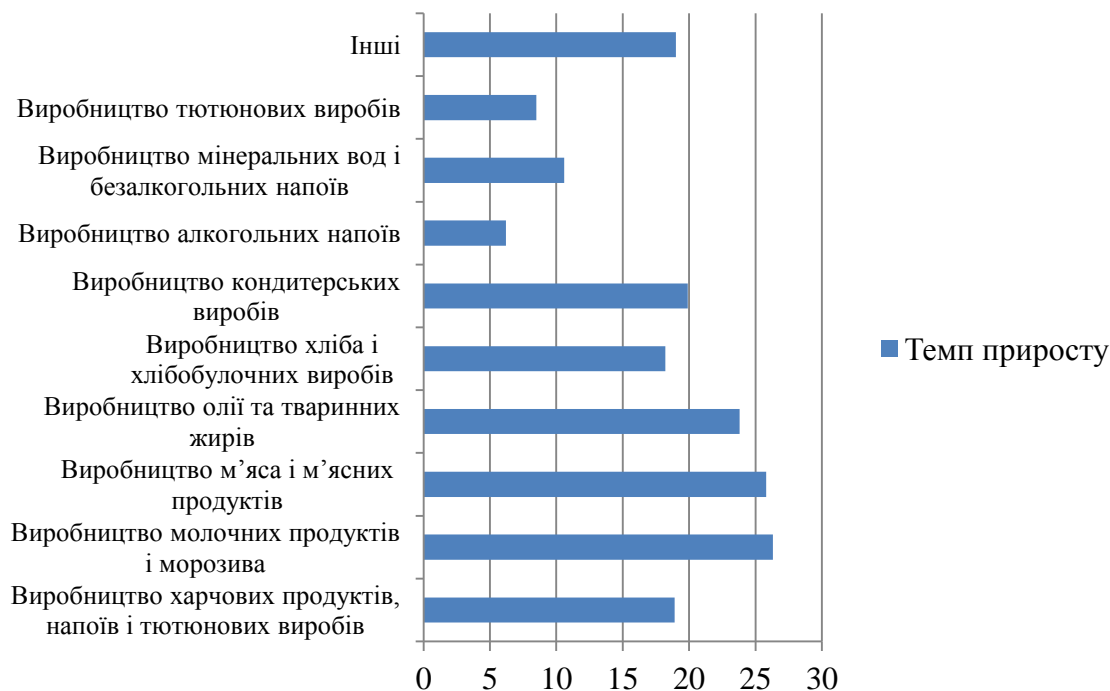

Рис. 1. Обсяги реалізації харчових продуктів в Україні у 2017 році

Д. Маккарти, М. Портера, Е. Майкла, а також українських науковців – В. М. Бондаренко, А. М. Лисенко, Н. Куденка, О. О. Постернікової, К. Радченка, О. Сумця, В. Василенка, О. Ковтуна та ін. Проте динамічний ринок вимагає постійного оновлення підходів до вирішення економічних проблем ефективності.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей і практичних аспектів удосконалення ефективності ринку молочної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки в Україні на внутрішньому ринку молочної продукції відбулися істотні зміни – підвищилися дійсний попит і пропозиція. Попит

(90%), кефір (81%), твердий сир (80%), менше – вершкове масло (69%), сир домашній (65%) і рязанку (62%) споживало населення протягом другої половини 2017 року.

Лідерами на ринку молочної продукції у 2017 році стали ТОВ “Люстдорф”, ПАТ “Дубно-молоко” (ТД “Українська сирна компанія”), ПАТ “Баштанський сирзавод” (ГК “Молочний Альянс”), ПАТ “Бершадьмолоко” (Roshen), ПАТ “Донецький ММЗ № 2” (ПрАТ “Теркулес”), ПрАТ “Тернопільський молокозавод” (ТМ “Молокія”) та інші (табл. 1).

Лідери молокопереробної галузі України за 2017 рік, т

Назва підприємства	Область	Об'єм молока, що надійшов на переробку
ТОВ "Люстдорф"	Вінницька	157261,0
ПАТ "Дубномолоко" (ТД "Українська сирна компанія")	Рівненська	145264,0
ПАТ "Баштанський сирзавод" (ГК "Молочний Альянс")	Миколаївська	143456,3
ПАТ "Бершадьмолоко" (Roshen)	Вінницька	112276,0
ПАТ "Донецький ММЗ № 2" (ПрАТ "Геркулес")	Донецька	111547,0
ПрАТ "Тернопільський молокозавод" (ТМ "Молокія")	Тернопільська	105697,0
ПАТ "Житомирський маслозавод" (ТМ "Рудь")	Житомирська	98542,0
ПрАТ "Галичина"	Львівська	91543,0
ПАТ Комбінат "Придніпровський"	Дніпропетровська	85364,0
ПАТ "Бель Шостка Україна"	Сумська	81469,0
ПрАТ "Лакталіс Миколаїв"	Миколаївська	79654,0
Філія "Роменський молочний комбінат" ПП "Рось" (ДП "Мілкіленд-Україна")	Сумська	77563,0
ПАТ "Первомайський молочноконсервний комбінат"	Миколаївська	72589,0
ПАТ "Куп'янський МКК"	Харківська	69852,7
ДП "Старокостянтинівський молочний завод" (Укрпродукт Груп)	Хмельницька	64592,0
Тулчинська філія ТОВ "Інтер Фуд" (Терра Фуд)	Вінницька	61875,0
ПрАТ "Хмельницька маслосирбаза"	Хмельницька	59563,0
ТОВ "Інтермол"	Дніпропетровська	57643,0
ПрАТ "Літинський молокозавод"	Вінницька	55894,0
ТОВ "Данон Дніпро" (Данон Україна)	Херсонська	49861,6

Вітчизняний ринок молока і молочної продукції є достатньо специфічним з огляду на соціальну значимість молокопродуктів і масовий попит на них, сезонність виробництва сировини, високий рівень державного втручання, що виявляється, зокрема, у регламентації фітосанітарних вимог, граничного рівня торговельних надбавок до оптових цін виробників, тарифних квот, дотацій сільськогосподарським підприємствам і механізму компенсації податку на додану вартість тощо.

Якщо зовсім недавно Україна була в числі світових лідерів серед експортерів сухого молока, казеїну, вершкового масла і без всякого ушкодження для внутрішнього споживання можна було вивозити близько 2 млн т молока, то зараз ситуація зовсім змінилася, об'єм зовнішніх продаж цих продуктів скоротився в рази. Основна причина – дефіцит сировини і зміни пріоритетів у переробці молока. Але все ж Україна поки що залишається експортером молокопродуктів. У цілому майже чверть молока, що закуповується молочною галуззю країни, підлягає експорту, більше мільйона тонн.

Експорт молокопродуктів приносить близько 850 млн доларів в рік. Якщо раніше основою експорту були сухі молочні продукти, зараз це сир. У загальній структурі зовнішніх продаж на цей продукт припадає більше 60%.

Виробництво молока в Україні продовжує знижуватися. За 10 років країна втратила 4 позиції у світовому рейтингу виробників молока, перемістившись із 10 на 14-е місце. На 5 найкрупніших виробників молока у світі (Індія, США, Китай, Пакистан, Росія) припадає 46% всього виробництва, частка України – тільки 1,7%. Середній українець споживає близько 200 кг молока в рік, більше, ніж у деяких країнах Центральної і Східної Європи, на 40 % більше, ніж у країнах Латинської Америки, і в 2 рази більше за споживання у країнах Азії та Океанії. Для порівняння: в країнах ЄС молоко споживають 280 кг у рік на 1 особу.

У таблиці 2 наведено динаміку основних економічних показників молочної галузі на продовольчому ринку України.

**Динаміка основних економічних показників молочної галузі
на продовольчому ринку України**

Показники	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення		Темп зростання (зниження), %	
				2017/ 2016	2018/ 2017	2017/ 2016	2018/ 2017
Кількість підприємств з виробництва молочної продукції	351	335	303	-16	-32	95,4	90,4
Поголів'я корів (тис. голів):							
- Господарства усіх категорій	3197	3033	2977	-164	-56	94,9	98,2
- Сільськогосподарські підприємства	785	698	574	-87	-124	88,9	82,2
- Господарства населення	2412	2335	2403	-77	68	96,8	102,9
Виробництво молока за категоріями господарств (тис. т):							
- Господарства усіх категорій	13756	13507	13133	-249	-374	98,2	97,2
- Сільськогосподарські підприємства	4503	4844	4587	341	-257	107,6	94,7
- Господарства населення	9253	8663	8546	-590	-117	93,6	98,6
Виробництво (тис. т):							
- Вершкового масла	97,3	85,2	91,8	-12,1	6,6	87,6	107,7
- Кисломолочної продукції	604	547	513	-57	-34	90,6	93,8
- Вершків	18,5	15,8	21,1	-2,7	5,3	85,4	133,5
Виробництво молока на 1 особу (кг)	276	271	237	-5	-34	98,2	87,5
Споживання молока і молочних продуктів на 1 особу за рік (у перерахунку на молоко), кг	257	242	200	-15	-42	94,2	82,6

Скорочення обсягів реалізації молока і молочної продукції в Україні протягом останніх трьох років пояснюється скороченням чисельності промислового поголів'я як у сільських господарствах, так і в господарствах населення, а також скороченням кількості переробних підприємств, що, в свою чергу, спричинило скорочення обсягів споживання молочної продукції.

Дефіцит молочної сировини, викликаний суттєвим скороченням поголів'я корів, вплинув на зменшення завантаженості виробничих потужностей молокопереробних заводів і в осінньо-зимовий період 2016-2017 років був на рівні 40-50%, що зумовило жорстку конкуренцію підприємств за сировинні зони, погіршення якості молока для переробки у зв'язку з переміщенням його виробництва з колективних форм господарювання до господарств населення.

Вирішення цих проблем пов'язано в першу чергу зі спрямуванням інвестицій як у технологічне переоснащення та модернізацію молокопереробних заводів, так і у розвиток сировинної бази, поголів'я та кормів, що потребує залучення реальних інвестицій та відновлення інтеграційних зв'язків через акціонерний капітал між виробниками та переробниками молока, що дозволить вирішити проблему зменшення собівартості кінцевої продукції, стабілізувати сировинну базу, підвищити якість сировини, збалансувати інтереси учасників технологічного ланцюга в розподілі фінансового результату.

Якщо державою будуть створені реальні гарантії інвестицій, то молочне скотарство може отримати шанс до відродження. Ефективність виробництва молока в найближчі роки багато в чому буде залежати від того, чи зміниться реально інвестиційний клімат, державна політика в агросекторі і соціально-економічна ситуація в селах.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дослідження дало можливість встановити, що зростання цін на сировину і на кінцеву продукцію, зміни в структурі споживання, регулятивна політика вносять додаткові труднощі в непростий процес переробки молока. Проте в майбутньому на зміну деструктивним процесам прийдуть конструктивні і зростаючий попит на молокопродукти на внутрішньому і зовнішньому ринках забезпечить зростання молочної галузі України, за умови її інноваційного оновлення і технічного переоснащення.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на визначення факторів підвищення ефективності ринку молочної продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко В. М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В. М. Бондаренко // Економіка АПК. – 2018. – № 5. – С. 61-64.

2. ДСТУ 4834:2007 Молоко та молочні продукти. Правила приймання, відбирання та готування проб до контролювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://document.ua/moloko-ta-molochni-produkti_-pravila-priimannja-vidbirannjastd30-95.html

3. Про молоко та молочні продукти: Закон про внесення змін до Закону України від 17.02.2010 №923 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 4. – С.182.

4. Постернікова О. О. Розвиток ринку молока та молочних продуктів в Україні / О. О. Постернікова // Придніпровський науковий вісник. – 2017. – №11. – С. 98-101. – (Серія: Економічні науки: маркетинг і менеджмент).

5. Лисенко А. М. Маркетингова система виробництва та реалізації молокопродукції / А. М. Лисенко // Економіка АПК. – 2017. – № 6. – С. 62-66.

6. Виробництво основних видів продукції тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

REFERENCES

1. Bondarenko, V. M. (2018), Rozvytok efektyvnoho vyrobnytstva moloka ta yoho promyslovoi pererobky v Ukraini, Ekonomika APK, # 5, s. 61-64.

2. DSTU 4834:2007 Moloko ta molochni produkty. Pravyla pryimannia, vidbyrannia ta hotuvannia prob do kontroliuvannia, available at: http://document.-ua/moloko-ta-molochni-produkti_-pravila-priimannja-vidbirannja--std3095.html.

3. Pro moloko ta molochni produkty: Zakon pro vnesennia zmin do zakonu Ukrainy vid 17.02.2010, #923 (2016), Ofitsiinyi visnyk Ukrainy, # 4, s. 182.

4. Posternikova, O. O. (2017), Rozvytok rynku moloka ta molochnykh produktiv v Ukraini, Prydniprovskiy naukovyi visnyk. (Serii: Ekonomichni nauky: marketynh i menedzhment), #11, s. 98-101.

5. Lysenko, A. M. (2017), Marketynhova systema vyrobnytstva ta realizatsii moloko produktsii, Ekonomika APK, # 6, s. 62-66.

6. Vyrobnytstvo osnovnykh vydiv produktsii tvarynnytstva, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.